

Marosiné Pásztor Éva

A HALLÁSSÉRÜLT SZEMÉLYEK ÁLLAPOT- MEGISMÉRÉSÉT ÉRINTŐ KÉRDÉSEKBEN TÖRTÉNT VÁLTOZÁSOKRÓL, AKTUALITÁSOKRÓL

Az írás összefoglalja az elmúlt évtizedekben megvalósult programokat, és felsorakoztat olyan meghatározó szakmai törekvéseket, szemléleteket, melyek a hallássérült személyek állapotmegismerésére hatással voltak. A szerző felidéz korábbi tapasztalatait a témával összefüggésben, a jelenlegi szakmai tapasztalatai alapján felvetődő kérdéseket, valamint megkísérli összegyűjteni a hallássérült személyek állapotmegismeréséhez kapcsolódó szakmai programokat. Az összefoglaló kitér az állapotmegismerés rendszerében történt változásokra, aktualitásokra. A szerző említ olyan témákat is, melyekről a korszerű diagnosztikai szempontok mentén történő újraértelmezést tart szükségesnek.

A téma aktualitása, szemléleti pozíció

A téma aktualitását az adta, hogy az elmúlt években számos jogszabályváltozás hatott a szolgáltatásokat igénybe vevő személyekre és az állapotmegismerésben közreműködő (elsősorban a köznevelést, felsőoktatást, nyelvvizsgarendszert érintő) intézmények feladataira. Írásomban elsősorban azokat a változásokat jelenítem meg, melyek a sajátos nevelési igény, fogyatékoság megállapításának rendszerében történtek. Kitérek a szakmai szemléletek azon jellemzőire melyek leginkább hathattak a mai ellátórendszerre, diagnosztikai tevékenységet végző intézményekre.

Szakmai tevékenységem során – három szakirányú végzettségű szakvizsgázott gyógypedagógusként, általános és családjogi mediátorként – az elmúlt 25 évben leginkább a kliens-szakember valamint a szakmán belüli és szakmaközi információáramlást tartom az egyik legnagyobb kihívásnak, legfontosabb célnak. Korábban a Fogyatékos Gyermekért Közalapítvány (továbbiakban FGYK), majd a jogutód Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány (továbbiakban FSZK) munkatársaként, az FSZK oktatási programirodáját vezetve követtem a rendszer működését, e szervezeti keretben tevékenykedtem, ahol a szülők, szakemberek informálása igen hangsúlyos tevékenység volt. Közel 10 éve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálatnál (továbbiakban ELTE GYOPSZ) dolgozom egy kis létszámú, de minden szakterületet lefedő unikális feladatokkal, tevékenységekkel foglalkozó szakmai teamben. Továbbra is azt tapasztalom, hogy kiemelt jelentőségű az aktuális kliensutak gördülékenységét elősegítő lehetőségek átlátása. Azok a kliensút kísérek sikeresek, melyekben a bekapcsolódó szakemberek teljes életív mentén, holisztikus szemlélettel gondolkodnak, az aktuális jogszabályi, szakmai változásokat követik, a szolgáltatási rendszer ismeretében adnak információt, javaslatokat.

A vitás, konfliktusos kliens-szakember kapcsolatokat, elakadó kliensutakat sok esetben téves, elévült jogszabályi környezet ismerete, korszerűtlen diagnosztikai gyakorlat fenntartása okozza. Nagyon előremutató az a törekvés, mely az ellátórendszer első lépcsőfokaként megjelenő pedagógiai szakszolgálati rendszer működésének korszerűsítését, egységesítését célozza meg.

A fogyatékoság fogalom használata, értelmezése is kulcsa a diagnosztikai és ellátási rendszerben történő eligazodásnak. Akár szakmai, akár jogszabályi környezetben gondolkodunk egy-egy leírt tartalomról, fontos, hogy az adott szakterület értelmezési kereteit és szemléletét e fogalom kapcsán is ismerjük, így annak mentén jobban megérthetjük, hogy mely klienskörnek, illetve milyen tartalmakkal, milyen mértékben biztosít támogatást az adott ágazat.

A 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékosággal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása. A törvényben írt 1. cikk szerint: *Fogyatékosággal élő személy minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.*

A fogyatékos személy meghatározása a 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról 4. § a) alapján *az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb*

Forrás: urbazon/istock

jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.

A fogyatékoság meghatározása és a támogatások szervezése a fenti alapvető jogszabályi fogalmak figyelembevételével alakult a különböző szakterületeken.

Jelen írás terjedelme nem teszi lehetővé a változatos fogalomhasználat összegyűjtését, de érdekesnek tartom annak áttekintését egy következő tanulmányban.

A hallássérült személyek állapotmegismerése szempontjából ma is meghatározó korábbi tevékenységek

E tanulmány fő fókuszaként tekintünk át azokat az elméleteket, melyek a hallássérült személyekkel kapcsolatos állapotmegismerési folyamatra, illetve az aktuális ellátásokra is hatottak. Számos szakember írása, gondolatai, kutatásai formálták folyamatosan a hallássérült személyek állapotmegismerésének kérdéseit, így a célcsoporttal kapcsolatos szakértői bizottsági tevékenységet is. A hallássérült személyek állapotmegismeréséhez kapcsolódóan különböző, szűkebb vagy tágabb aspektusok mentén számos neves hazai és külföldi szakember állást foglalt. Ezek közül néhány – nézőpontomból különösen fontosnak tartott – aktívabb szakembert, illetve meghatározó gondolatot emelek ki ebben az írásban.

2000-ig a legaktívabban Csányi Yvonne és Zsoldos Márta publikált, illetve végzett kutatásokat, valamint állást foglalt számos pszichodiagnosztikát is érintő kérdésben. Ehhez csatlakozott Keresztessy Éva a neurogén tanulási zavarok kérdéskörével. A kutatókat, de a területen aktívan gyakorlati tevékenységet végző szakembereket is mindig foglalkoztatta a beszédben valamint a nyelvi és a tanulási területen tapasztalt eltérések háttere, összefüggése a hallássérüléssel, illetve az egészségügyi állapot korrekciójával. A szakemberek figyelme hosszú ideig nem a diagnosztikára, hanem az állapotfeltárás nyomán kialakítható „terápia” meghatározására irányult. Így ebben az időben a tünetek meghatározása, körülírása, a funkcionális állapot részletezése és a tüneti kép változtatása érdekében tehető lépések váltak hangsúlyossá a gyakorlati munkában is (Csányi, 1990; Keresztessy, 1994).

A korábbi, jellemzően pedagógiai korrekcióra épülő tevékenységek mellett Csányi Yvonne szerkesztésében megjelent *Pedoaudiológia* c. szakkönyv (Csányi, 1995) a hallássérülés korai felismerésére, korrekciójának szükségességére is felhívta a figyelmet. A Csányi szerkesztette irodalom összefoglalja azokat az ismereteket, melyeket gyógypedagógus szakemberként ebben az időszakban ismerni szükséges, és tartalmazza az adott kor újdonságait, pedoaudiológiai szemléletét. Ezáltal az egészségügyi korrekció egyre inkább hangsúlyt kapott, melyet az audiológia és a hallókészülékek technikai fejlődése is mai napig fenntart. 2001–2005 között a korábbi kutatók, Csányi és Zsoldos további munkája mellett újabb szakemberek tágitották az állapotmegismerési, diagnosztikai nézőpontokat, felhívva a figyelmet a bővülő segédeszközök lehetőségeire (Keresztessy – Tallér; 2000; Keresztessy, 2004).

Ezekben az években útmutatók, összefoglalók is készültek. Ezek közül talán legmeghatározóbbak az inklúziót támogató kiadványok, melyek közül több a hallássérült gyermekek, tanulók klienskörét érintette (Farkas – Perlusz, 2000; Csányi, 2001). A fenti szakirodalmak elterjedése alakította meghatározóan a szakterület szemléletét. 2006-tól egyre inkább felélénkült az „integráció” kérdéskörének tekintetében a diskurzus, ebbe Csányi és Perlusz jelentősen bekapcsolódott, valamint az audiológiai, pedoaudiológiai kérdéskörben is sok újdonság támogatta már a pedagógiai munkát. Talán a legélénkebb időszak a 2006–2014-es évek, amikor új szerzők is felbukkantak egy-egy állapotmegismerést érintő kérdéskörben (Loványi, 2009; Tóth – Zsoldos, 2012; Zsoldos – Máyer, 2014). Ez az időszak több kutatási programot is elindított a hallássérüléssel kapcsolatos kérdéskörökben, illetve az inkább súlyosabb funkcionális állapotú hallássérült személyeket érintő jelnyelvi témák is egyre erőteljesebbé váltak.

Megszülettek a diagnosztikus protokollok¹ is, melyek hatása ma is meghatározó, bár az azóta eltelt időben számos új információ, tudástartalom került feltárára, ezért a hazai szakemberek számára is érdemes lenne újra körüljárni az állapotmegismerés aktualitásait.

Nemcsak a gyermek, illetve tanulói korosztályt érintően fogalmazódtak meg új kérdéskörök, hanem a későbbi korosztályokra is egyre inkább ráirányult a figyelem. A nagyobb állami programok keretében a pályaeorientáció és a munkaerőpiaci kérdések ebben az időszakban hangsúlyosabbakká váltak. Személyes szakmai tapasztalataim is voltak az alábbi témák kapcsán.

Szakmai szemléletem miatt a minél komplexebb ellátási modellek mindig érdekelték, ez nemcsak a gyógypedagógia, hanem egyéb tudományok, szakmaterületek (egészségügyi, szociális, munkaerőpiaci, jogi, érdekvédelmi stb. rendszerek) átfogó fejlesztésének aktuális kérdéseire is kiterjedt. Az FSZK-nál több olyan program is zajlott, mely komplex módon tekintette át az aktuális magyarországi helyzetet. Ezeknek a programoknak a tapasztalatai, a mai szakmapolitikai gondolkodásra, rendszerfejlesztési javaslatokra még mindig erős hatással vannak. Ilyenek a legkorábbi életkori spektrumot (0–7 éves korig) felölelő programok, de a szakmatanulás kérdésének több szakmaterületet érintő átfogó kutatásai, fejlesztési eredményei is. A korai intervenció megvalósulására irányuló kutatási összefoglaló (sajnos nem a teljes kutatási anyag) letehető az FSZK oldaláról.² A kutatás nyomán azonban mind az egészségügyben, mind a köznevelés rendszerében számos változás indult és nagyobb figyelmet kapott a koragyermekkorai intervenció szerepe is (Pásztor, 2009b; Kereki, 2010; Kereki, 2015). A témában kézikönyv is készült (Kereki, 2014). A témát nagy ágazatközi programok viszik tovább, melyről Kereki Judit disszertációjában (Kereki, 2020) is beszámol.³

Szülő Támogatás témában azonban nemcsak a korai intervenció korosztályában, hanem szélesebb gyermek-, illetve tanuló korosztályt érintően zajlottak, zajlanak programok, ezek közül legnagyobb hagyománnyal az FSZK szervezésében valósultak meg (Pásztor, 2007b; Orbán, 2008; Pásztor, 2009a).

1 https://www.educatio.hu/hirfolyam/tamop311_4pillar

2 <https://fszk.hu/kiadvany-tematerulet/koragyermekkorai-intervencio/>

3 https://ppk.elte.hu/dstore/document/443/Kereki_Judit_disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf

Sajnos átfogó szolgáltatásfejlesztés máig nem valósult meg a témában, de az FSZK továbbra is folytatta a szülősegítő szolgáltatások programját, amit jelenleg az NSZI is pályázati programként megvalósít.⁴

Az FGYK/FSZK éveiben a diagnosztika, a szakértői bizottságok tevékenységének fejlesztése is munkám része volt. 2008-ban akkreditált, 90 órás pedagógus-továbbképzés vált a szakma számára elérhetővé, melynek célja az akkori nevelési tanácsadói és szakértői bizottsági keretekben folyó pedagógiai, gyógypedagógiai vizsgálati és diagnosztikai tevékenység minőségének fejlesztése volt. Jelenleg ez az akkor is unikális tartalmú képzés klub formában elérhető az aktuálisan szakértői bizottsági tevékenységet végző intézmények munkatársai számára.⁵ A fenti képzés mind az előadók, mind a kidolgozók tekintetében nemcsak az FGYK/FSZK munkatársai, hanem számos szakértői bizottságban – a gyakorlati terepen – dolgozó és az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon oktató, kutató szakember bevonásával valósult meg. Készült egy tartalmas, komplex szemléletet tükröző oktatóanyag is. Sajnos a képzés – jogszabályi és tudományos változások mentén – folyamatos megújítást kívánt volna, így ma már teljes újrarendelésre érett.

Az ELTE BGGYK továbbképzési repertoárjában található állapotmegismerési tartalmú továbbképzés, a Kar és az ELTE GYOPSZ együttműködésében is szerveződött már közös továbbképzés, mely a folytatás lehetőségét is magában hordozza. A közelmúlt jogszabályi változásai nyomán az ELTE GYOPSZ tartott szakértési, és felnőtt személyek szakértői bizottsági ellátásához kapcsolódó témákban országosan tájékoztatót, belső képzést szakértői bizottságok munkatársai és a közigazgatási hatósági eljárásokba újonnan bekapcsolódó tankerületi központok munkatársai számára.^{6 7}

A komplex állapotmegismerési szemlélet ígéretes gyakorlatiáról folyamatos szakmai diskurzus szükséges, a teammunka eredményeiről vannak elérhető, pozitív tapasztalatok (Mlinkó 2015; Marosiné Pásztor, 2015, 2018).

Már a pályám elején is próbáltam tapasztalatokat szerezni a fogyatékos személyekkel kapcsolatban, mivel szerettem volna átlátni a korai időszakban történő intervenció vagy annak hiányából adódó következményeket, hatásokat az óvodai, iskolai szinteken, majd azt követően, az egész életfven át (Pásztor, 2003; Pásztor, 2007a; Pásztor – Perlusz, 2006). Később a munkaerőpiaci, pályaválasztási témakörök vissza-visszaköszöntek

a munkahelyi feladataimhoz kapcsolódóan. Többek között a hallássérült fiatalok pályaválasztása téma körüljárására is volt módom⁸, valamint egy sajátos, átgondolt szakképzési program, szolgáltatás is megvalósult⁹. Szintén az FSZK gondozásában, 2009-ben zárult egy munkaerőpiaci kutatás is a hallássérült személyekkel kapcsolatban, mely érdekes utóöngét jelenthet ma is¹⁰.

A hallássérült személyek első támogatási igénye az egészségügyi korrekció. A hallássérüléssel kapcsolatos állapotmegismerési folyamat fontos eleme a segédeszköz-ellátás, az egészségügyi, audiológiai ellátás nyomon követése, bevétele is. E nélkül a sikeres intervenció nem tud megvalósulni. Az FSZK-ban először a hallássérülés kompenzálását támogató adóvevő-igénylési program, majd az eszközökölcsönzők fejlesztése kapcsolódott szurdopedagógiai tapasztalataimhoz. Jelenleg az NFSZK eszközökölcsönző szolgáltatása – hallássérült személyek számára is biztosítottan – viszi tovább a gondolatot¹¹.

Számos nagyobb országos program is biztosítja a szolgáltatásfejlesztést, a szolgáltatásbővülést, támogatva az elmúlt évtizedekben az egyenlő esélyű hozzáférés és az akadálymentesítés témakörökhöz kötődő szolgáltatásokat is. Az FSZK évek óta zajló fejlesztéseket végez ennek keretében (kiemelten a TÁMOP 5.4.5.). 2007–2010 között e kiemelt projekten belül a jelnyelvi képzések és továbbképzések témacsoportban a jelnyelvi tanfolyami, felnőttképzési programok kerültek kidolgozásra, majd ezt követően felsőfokú jelnyelvi képzések kialakítására is sor került¹². A szolgáltatásfejlesztésekbe a hallássérült személyek célcsoportját is érintő tartalmak továbbra is beépülnek. Tudástár és képzési anyagok kidolgozása is történt, melyben többek között a *Felnőttkorban hallássérültté vált személyek kommunikációjának segítése* modult is elkészítették a szerzők.¹³

Olyan hallássérült személyek számára, akik kommunikációjuk során – más személy bevonását (pl. jelnyelvi tolmács) is érintő – erős támogatási igényt jeleznek, jelnyelvi tolmácsszolgáltatás igénybevétele is biztosítottá vált az utóbbi évtizedekben. A jelnyelvi szolgáltatás megvalósítása 2003 óta folyamatos fejlesztésekkel zajlik. Az érdekvédelmi szervezetek és a jelnyelvi szolgáltatás erősödésének hatására megalkotásra került a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról szóló 2009. évi CXXV. törvény. A jogszabály kimondja, hogy Magyarország a magyar jelnyelvet önálló, természetes nyelvnek ismeri el. A magyar jelnyelvet használó személyek közösségét mint nyelvi kisebbséget definiálja. A jogszabály

4 <https://nszi.hu/palyazatok/megvalositas-alatt-allo-palyazatok/szulo2021>

5 <https://fszk.hu/kepzesek/megrendelhető-kepzesek/komplex-klub/>

6 <https://barczy.elte.hu/content/valtozas-tankerületi-es-pedagogiai-szakszolgálati-együttműködésről-jogorvoslati-ügyekben.t.1855>

7 <https://barczy.elte.hu/content/valtozas-pedagogiai-szakszolgálati-tevekenység-gyakorlatról-jogorvoslati-ügyekben-kiemelt-figyelemmel-a-felnott-személyek-vizsgálatára.t.1857>

8 Kutatási program: <https://fszk.hu/kiadvany/hallasserult-fiatalok-palyaorientacioja-es-munkaerő-piaci-integracioja/>

9 <https://fszk.hu/kiadvany/rahangolas/>

10 <https://fszk.hu/kiadvany/feor-által-tartalmazott-foglalkozások-hallasserules-szemponjtabol-torteno-reszletes-munkakorelemzese/>

11 <https://fszk.hu/segedeszkoz-alkalmazasi-terulet/hallasserules/>

12 <https://fszk.hu/szakmai-tevekenysegek/egyenlo-eselyu-hozzaferes/tamop-5-4-5/>

13 Benkő Zsolt, Keresztessy Éva, Németh Tünde, dr. Perlusz Andrea, Simonné Váradi Zsuzsanna 2010

fogalomhasználatában *hallássérült személy: olyan siket vagy nagyothalló személy, aki kommunikációja során a magyar jelnyelvet vagy valamely speciális kommunikációs rendszert használja.*

A jelnyelvi szolgáltatást aktuálisan (korábban Fogyatékosok Esélye Közalapítvány, FSZK, NFSZK) a Nemzeti Szociálpolitikai Intézet működteti a Magyar Jelnyelvi Programiroda (MJP) keretei között¹⁴. Számos kutatási program, szakmai anyag elérhető az FSZK dokumentumai között. A kifejezetten jelnyelvi kommunikációhoz kötődő témák mellett egyéb szakmai produktumok is megjelentek. Ilyen a 2008-ban készült tanulmány, mely összefoglalja a siket gyermekek oktatásával foglalkozó külföldi szakirodalomban megjelenő főbb kérdéseket, különös tekintettel a kétnyelvű oktatás szempontjából fontos témákra.¹⁵ A Magyar Jelnyelvi Programiroda által koordinált kutatás a bilingvális oktatási módszer bevezetésének gyakorlati lehetőségét és korlátait vizsgálta az érintett szülők és a pedagógusok ismeretére és attitűdjére koncentrálna, melyről a 2009-ben íródott zárótanulmányban is lehet tájékozódni¹⁶.

Napjainkban is újra időszerrévé válik a különböző súlyosságú hallássérüléssel, jelnyelvhasználattal, a fogyatékos állapotával összefüggésben az identitás kérdéseinek alakulása. Erre hívja fel a figyelmet szakmai munkájával több szakember, akik közül az utóbbi években leginkább meghatározó (aktívabban 2015–2020 között) Perlusz Andrea, aki több évtizede folytat kutatómunkát számos, e tanulmányban is említett témakörben, melyek hatása a szakterület alakulására jelentős. Kutatásaiban a hallássérült személyek identitása és a társadalmi integráció kérdéseire is rámutat (Perlusz, 2019). Perlusz a bilingvális oktatási kutatást az integráló intézményekben folytatta, saját rehabilitációs munkájának publikációja eddig nem történt meg.

Az identitással kapcsolatos témák érzékelhetően foglalkoztatják a szakmát és az érdekvédelmi szervezeteket is. Az érintettek érdekvédelmi szervezete, a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (továbbiakban SINOSZ) a hallássérültek két csoportját a saját öndefiniálásában is megfogalmazza, így a siketek <https://sinosz.hu/siketseg-es-jelnyelv/> valamint a nagyothallók <https://sinosz.hu/nagyothallas/> állapotát definiálja. Számos szervezet van, amely a különböző mértékben hallássérült személyek számára fontos ellátási hangsúlyokat alakítja, így a jelnyelv használata mellett megjelenik például a Hallássérültek Rehabilitációjáért Küzdők Egyesülete (HARKE¹⁷), amely a beszéd szinten tartása érdekében szervez szolgáltatást. A Magyar Cochleáris Implantáltak Egyesülete (MACIE¹⁸) a hallókészülékes ellátás, kiemelten a cochleáris implantátumok (CI) szerepét hangsúlyozza, a CI-használó személyeket hívja szolgáltatásai körébe. „Az Egyesület együtt kíván működni azokkal a hazai és külföldi szervezetekkel, amelyek a hallássérültek és siketek érdekeiért szállnak síkra. Mindemellett különös hangsúllyal kívánja képviselni a cochleáris implan-

táltak érdekeit technikai, egészségügyi, jogi és szociális téren” (MACIE). Hazánkban számos szervezetet hoztak létre szülők, szakemberek, közülük a Szülők a Hallássérült Gyermekekért Alapítvány, illetve A Hallás Társasága Alapítvány¹⁹ is aktívan bekapcsolódott az elmúlt évtizedekben a szemléletformálásba, informálásba. A szervezetek e cikkben történő felsorolására nincs mód, de hasznos lenne összegyűjteni a hallássérült személyek számára információt, szolgáltatást nyújtó civil szervezeteket térségenként.

Az elmúlt évtizedekben legnagyobb figyelmet a hallássérült személyek állapotmegismerése kapcsán a kommunikáció, a beszéd valamint a nyelvi terület és a tanulási eltérések, valamint a társas kapcsolatok és az identitás kérdéskörei kapták.

Az állapotmegismerés egyre komplexebb szemléletére ható szakmai nézőpontok

Az állapotmegismerés komplex szemlélete fontos a hallássérült személyek számára nyújtott szolgáltatások, az intervenció meghatározásához. A fenti programok is rávilágítottak arra, hogy nem lehet az ember teljes valója, az ő egyéni képességjellemzőinek ismerete, az állapotát meghatározó hatások vizsgálata, elemzése nélkül csak a „fülét”, hallásállapotát tekinteni a személy állapotának meghatározójaként. Számos olyan befolyásoló tényező létezik, mely nem csak állapotjellemző, hanem a személy állapotától független külső hatóerő. A szűkebb-tágabb környezet szerepe is igen nagy hangsúllyal bír egy személy állapotának, fogyatékoságának megállapításakor. Ezeknek a szemléletváltásoknak és a tudományos fejlődés követésének nagy szerepe van a gyógypedagógiában, de az állapotmegismerés szempontjainak egyre komplexebb megközelítésmódját is jelentősen alakítják. „Az ember fejlődik, új ismereteket szerez, új tudományos bizonyítékaik lesznek, kritikai gondolkodása is alakul” (Lányiné Engelmayer, 2020, 160).

Hallássérülés esetén az állapotmegismerés során kiemelten hangsúlyos az állapot keletkezésének ideje, súlyossága, komorbiditás, egyéni képességjellemzők, a korrekció megvalósulása, a segédeszköz-ellátás megfelelősége, az intervenció támogatás megkezdése, minősége, intenzitása, a használt kommunikáció formája, a pszichés állapot, identitás alakulása stb.

A hallássérült személy által tapasztalt tünetek, problémák egy része kapcsolódhat a fentebb felsorolt tényezőkhöz, de számos egyéb hatás is érheti a személyt, a hallássérüléssel nem összefüggésbe hozhatóan is.

Számos szakember felhívja a figyelmet erre a komplex szemléletű gondolkodásmódra, a teammunka jelentőségére illetve a dinamikus változó tudományos megközelítések követésének szükségességére, a korszerű szemléletek, diagnosztikus szempontok alkalmazására. Fontos változás tehát, hogy

14 <https://www.nsz.hu/szakmai-tevekenysegek/fogyatekossagugy/magyar-jelnyelvi-iroda>

15 <https://fszk.hu/wp-content/uploads/2015/06/Osszefoglalo-kulfoldi-szakirodalmi-forrasok-alapjan-a-siket-gyermekek-oktatasarol.pdf>

16 https://fszk.hu/wp-content/uploads/2015/06/Siket-gyermekek-ketnyelvu-oktatasanak-lehetosegei-es-korlatai-c-kutatas-eredmenyei_zarotanutmany.pdf

17 <https://harke.hu/magunkrol/>

18 <http://macie.hu/hu>

19 <https://hallastarsasag.hu/>

„A diagnosztika ne csak a deficitek leltárba vételét szolgálja” (Lányiné Engelmayer, 2014; Lányiné Engelmayer, 2020, 162), ne jelentse a tüneti kép rögzítését, abból képzett diagnózist, hanem a korszerű diagnosztikus szempontok alapján írja le az állapotot, állapítsa meg a diagnózist.

Az ELTE GYOPSZ szakmai teamjében szintén egyre hangsúlyosabbak – a klienskör változásával is összefüggésben – a felnőtt személyeknél felvetődő fogyatékosággal kapcsolatos kérdések. Állapotmegismerési tevékenység során hallássérülés esetén például nem pusztán egy egészségügyi állapot fennállásának detektálása, vagy épp annak kezeletlensége, korrigálatlansága alapján keletkezett állapot rögzítése a cél. Sokkal inkább a fennálló egészségügyi állapot (korrekció ellenére) egy személy egész életére átfogóan gyakorolt hatásának vizsgálata történik. Egy-egy fennálló, vagy keletkezett egészségügyi állapot, illetve a fogyatékoság állapota nem automatikusan keletkezik, illetve nem indokol támogatási szükségletet, vagy kedvezmények, támogatások indokolatlanul széles körét. Ugyanakkor egy személy esetében gyakran nem elég az egészségügyi szolgáltatás, szükséges a gyógypedagógiai vagy a pszichológiai, illetve egyéb szolgáltatásokba való bevonódás is.

Gyakran felmerülő kérdés pl. az idegennyelv-tanulás, nyelvvizsgaszerzés kérdése, lehetősége. Ha erre a kérdéskörre a hallásállapot viszonylatában tekintünk rá, akkor a hallássérült személyek kapcsán is megfogalmazódnak az idegen nyelv tanulásával összefüggő kérdések. A nyelvtanulás eredményességét számos egyéni változó befolyásolja, mint például a személy egyéni képességjellemzői, motivációja, az alkalmazott tanulási stratégiák, tanulásmódszertan vagy a tanítás módszertana, intenzitása, illetve a tanulási tartalmak, egyéni energiabefektetés, idegennyelv-tanulási rutin stb. Nemrégiben a felsőoktatásban tanuló siket és súlyos fokban nagyothalló személyek idegennyelv-tanulási motivációját vizsgálták klaszterelemzéssel levonható következtetések mentén (Kontráné – Csizér, 2019). A tanulmány rávilágít arra, hogy a hallássérült személyek nyelvtanulása kapcsán is számos tényezőt érdemes továbbgondolni, ez a téma is újabb kérdéseket és kutatási témákat vet fel. Az említett elemzés mentén a kutatók arra jutottak, hogy „a legmotiváltabb nyelvtanulók sem feltétlenül rendelkeznek olyan stratégiakészlettel és olyan hozzáállással, amelyek segítségével hatékonyabban tudnának idegen nyelveket tanulni” (Kontráné – Csizér, 2019). Ez nemcsak a hallássérült személyek klienskörében, hanem általában is elmondható.

A kutatás bővítése hasznos lenne a hallássérült hallgatók támogatási igényeinek megismerésére és a szolgáltatásfejlesztésre is. A kutatás összefoglalója ugyanis nem tér ki a teljes populációra, kifejezetten hangsúlyoz egy szűkebb hallgatói kört érintő jelnyelvi támogatást. Az írás nem részletezi olyan súlyos hallássérülteket, siket személyek támogatási szükségleteit, akik hangzó beszédet használnak, illetve hallókészülékkel megfelelően korrigált funkcionális állapotúak, holott közülük többen sikeresen folytatnak idegen nyelvi tanulmányokat. A kutatás a cochleáris implantátumot (CI) használókat sem elemzi, akik között is több idegen nyelvet elsajátító és használó személy van. Fontos lenne tehát a kutatások bővítése, hiszen a szélesebb körű kutatások árnyalhatnák a hallássérülés és az idegen

nyelvi tanulmányok sikerességének összefüggéséről alkotott nézeteket és a heterogén populáció támogatási szükségleteit.

A hallássérült hallgatók támogatási lehetőségei, akár az idegennyelv-tanulást, a vizsgakörülményeket, akár az egyéb felsőoktatási tanulmányokat tekintjük, egyre bővülnek az utóbbi években. A magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról szóló 2009. évi CXXV. törvény például kimondja, hogy a magyar jelnyelvből tett államilag elismert nyelvvizsga a nemzeti felsőoktatásról szóló törvény szerinti idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsga.

Az esélyegyenlőségi, fogyatékosügyi koordinátorok jelentenek a felsőoktatási intézményekben, ezzel segítve a fogyatékos személyek számára az adott intézményben igénybe vehető szolgáltatások körének bővülését, az információkhoz való hozzáférést. Működő gyakorlatokra már látunk példát: az ELTE Speciális Hallgatói Ügyeket Támogató Iroda (SHÜTI) széles körben biztosít módszertani, eszközbeli és szolgáltatásbeli támogatásokat a hozzájuk forduló hallgatók számára – témánk szempontjából kiemelten a hallássérült személyek ellátására vonatkozóan.²⁰

A hallássérült személyek egyenlő esélyű hozzáférését az NSZI jogelődjei évek óta támogatták (pl. FSZK), nemcsak a jelnyelvi tolmácsszolgáltatás fejlesztésével, koordinálásával, hanem a feliratozás, jegyzetelés stb. szolgáltatásokra való fókuszálással is. Ezek továbbfejlesztése a hallgatói oldalról megjelenik igényként ma is, így a szolgáltatás kialakításának, fejlesztésének tervezésekor a szakemberek és az igénybe vevők bevonásával érdemes lenne újra foglalkozni ezekkel a szolgáltatásfejlesztésekkel. A hallássérült személyek participációját kifejezetten elősegítené például a valós idejű feliratozás lehetőségének biztosítása minden felsőoktatási intézményben és tudományos konferencián.

Kitekintve a tudományos színtérre, ha nagy léptekben csupán körülbelül egy évtizedre tekintünk vissza, azt látjuk, hogy Zsoldos Márta és Csányi Yvonne hatottak leginkább a hazai hallássérült személyekről való gondolkodásra. Legaktívabban 2004-től indult el a területen a hallássérült személyek tanulási, beszéd-, nyelvi képességeiről, készségeiről való állapotmegismerési célú gondolkodás, majd ezek a témák 2010-től felélénkültek. Ebben az időszakban a „neurogén tanulási zavar”, „diszfázia” fogalmak használata mind a kutatók, mind a szakértői bizottságok tevékenységét meghatározták, e fogalmak beépülése figyelhető meg a diagnosztikai munkába. Többek között Zsoldos Mártát foglalkoztatta akkoriban a hallássérült személyek pszichológiai megközelítése, képességeinek vizsgálata, ezzel kapcsolatban számos publikációt közölt munkatársaival 2004 és 2014 között. Figyelme jellemzően a beszéd-, nyelvi és a tanulási képességek alakulására, illetve terápiájára irányult (Zsoldos – Kiss, 2004; Zsoldos, 2009; Csányi – Zsoldos, 2010; Zsoldos, 2012a, 2012b; Zsoldos – Tóth, 2012; Zsoldos – Mayer, 2014).

A nemzetközi színtéren is sokan hatással voltak a hazai hallássérült személyeket érintő szakmai szemlélet, gyakorlat és elmélet valamint a kutatások irányaira. Ilyenek voltak 1974-től 2015-ig többek között Van Uden, Hiskey, Booth, Ainscow, Braden, Hannah, Blennerhassett, Ita, Friedman, Maller, Heldstab, Marschark, Knoors, Day, Costa, Raiford.

20 <https://www.elte.hu/eselyegyenloseg/hallas>

2015 óta a hazai kutatók figyelme az állapotmegismerésen túl egyéb aktuális kérdések köré rendeződött. A jelnyelv térhódítása a nyelvészeti irányokat és a siket identitás kérdéseit, valamint a bilingvális oktatásra irányuló kérdéseket helyezte inkább előtérbe.

A hallássérült személyek minden szempontból nagyon heterogén populációt alkotnak: identitás, hallássérülés mértéke, korrekció sikeressége, nyelvi szint, intellektus, autonómia stb., tehát a szükségleteik is nagyon heterogének.

A kutatók közül ma is kevesen foglalkoznak a teljes hallássérült populációt érintő kérdéskörökkel, kevésbé hangsúlyos a kutatásokban a hangzó beszédet használó hallássérültek állapotfeltárása, a hallókészülékes ellátás/cochleáris implantáció befolyásoló hatása, vagy a hallássérülés mellett tapasztalt jelenségek vizsgálata, mint a beszédben valamint a nyelvi területen vagy éppen a tanulásban tapasztalt eltérések hátterének feltárása. A korai intervenció (egészségügyi, audiológiai ellátás és gyógypedagógiai rehabilitáció összhangja) vagy a komorbiditás kérdései éppúgy ritkán kutatottak, mint a szerzett hallássérülés, az egyoldali vagy enyhe hallássérülés következményei, vagy a felnőttkori hallássérüléssel összefüggő témakörök.

Több szakmaterület, mint a logopédia vagy a nyelvészet egyre jobban érdeklődik a szurdopedagógiai témákkal összefüggésben is, többek között az észlelés, hallási differenciálás kérdéskörei iránt (Varga – Perlusz – Csépe, 2017) éppúgy, mint a kétnyelvűség iránt. Napjainkban egyre inkább előtérbe kerülnek a nyelvészeti témák. Ugyanakkor a hallássérült személyek szurdopedagógiai vonatkozásból történő, szélesebb hallási spektrumot is átfogó állapotfeltárására kevésbé irányul figyelem.

A közelmúltban Mészáros Judit (2020) foglalta össze a hallássérült gyermekek intelligenciavizsgálatának alakulását a kezdetektől napjainkig, kiemelve a témát érintő törekvéseket, módszereket, megfogalmazta a szakemberekben felmerült dilemmákat, a felvetődő új utakat is. Az összefoglalóból is kiderül, hogy az eljárások és tesztek tekintetében is egyre szűkül a paletta, egyre kevesebb standard, adaptált eljárás kerül be a hazai diagnosztikai területre, ahogy az ezzel a speciális célcsoporttal kiemelten foglalkozó szakemberek köre is egyre szűkül. Ugyanakkor erre a sajátos klienskörre vonatkozóan is bőven merül fel aktuális kutatási kérdés, szükség lenne eszközfejlesztésekre, eljárások bevezetésére, a funkcionális állapotot feltáró strukturált szempontsorok kialakítására, a célcsoport megismerését támogató adaptált tesztekre, eljárásokra, valamint az állapotmegismerési szempontok egységesítésére, komplex állapotmegismerési elvárásokhoz való igazodásra is.

A TÁMOP 3.1.1. projekt 4. pillérének keretében 2012–2013-ban az SNI ellátási kategóriába tartozó fogyatékosági területekre kidolgozott diagnosztikus útmutatók készültek. A komplex szemlélet jelen kell, hogy legyen akkor is, amikor a hallássérült személyekre vonatkozóan tesznek megállapítást a szakemberek, erre irányította a szakma figyelmét a hallássérült gyermekek, tanulók állapotmegismerését célzó protokoll is (Csányi – Perlusz – Zsoldos, 2012). A korszerű követelmények igényét a pszichológiai, gyógypedagógiai, pedagógiai állapotmegismerő vizsgálatok területén számos szakember, nagy

gyógypedagógiai-pszichológiai gondolkodó szakember megfogalmazta már. A szakértői tevékenységre az utóbbi években legnagyobb hatással Lányiné Engelmayer Ágnes (2014) gondolatai és az általa megfogalmazott 19 pont volt.²¹ Ennek azonban kevés eleme került még be a járási, megyei szakértői bizottságok diagnosztikai gyakorlatába, bár a szemléletmód, már egyre szélesebb körben megjelenik a szakterületen, például saját intézményekben is.

Lányiné Engelmayer a hagyomány és megújulás gondolatkörét újra megfogalmazza, kiemeli, hogy „szükség van új öndefinícióra...” (Lányiné Engelmayer, 2020, 158). Ez a gyógypedagógiai pszichológiára ugyanúgy igaz, mint a gyógypedagógia tudományra. Erre vonatkozóan 2014-ben is már javasolt változtatást a szemléletformálás érdekében, megfogalmazta, hogy a „diagnosztizálás kifejezés helyett kerüljön alkalmazásra az állapotmegismerés (assessment) fogalom” (Lányiné Engelmayer, 2014).

Szintén fontos változás, hogy elavultak a szakkifejezések, szinte az egész nevezéktan megváltozott. Mind szóhasználatban, mint definiálások tekintetében egyfajta dinamika jellemzi a világot, amit a magyar nomenklatúrának is követnie kell (Lányiné Engelmayer, 2020). Gyakori az utóbbi években, hogy a tudományos nézetek dinamikusan alakulnak át, a közgondolkodás, hiedelmek, vélekedések viszont nem változnak ilyen gyorsan. „A tudományban már régen meghaladott elméletek maradványai még sokáig rejtetten élnek a hétköznapi hiedelmekben, az előítéletekben, a társadalmi viszonyulásban és az attitűdökben” (Lányiné Engelmayer, 2020, 158). Ilyen a hallássérült személyek állapotmegismerése, diagnosztikai kérdései kapcsán is él még a szakmai gyakorlatban. A korábban használt „diszfázia” és „neurogén tanulási zavar” kifejezések mögötti értelmezés például már a korszerű diagnosztikai rendszerek kritériumai mentén nem azonosítható. A beszédet, nyelvi készségeket, kommunikációt vagy tanulást érintő jelenségek körök hallássérült személyeknél történő megjelenése a korszerű diagnosztikai szempontok, lehetőségek mentén történő újraértelmezése szükséges. A hallássérüléssel összefüggő állapotjellemzők beszédet érintő valamint a nyelvi vagy tanulási egyéni jellemzőknek a korszerű diagnosztikai rendszerek szerinti értelmezése, az állapot hallássérüléssel összefüggő funkcionális jellemzőinek áttekintése, a hallássérülés és a hallási fogyatékoság elkülönítése új irányt jelent a diagnosztikában.

„Mind a gyógypedagógiában, mind a gyógypedagógiai pszichológiában a biológiai orientáció mellett, annak mintegy ellenpontjaként, napjainkban az antropológiai alapvetés kap kiemelt hangsúlyt” (Lányiné Engelmayer 2020, 159). A holisztikus szemléletmód, az öröklött adottságok és környezeti tényezők együttes figyelembevétele szükséges az ember – a fogyatékos személy – állapotának megismeréséhez is. A magyar gyógypedagógiai pszichológia számos korábbi nagy képviselője átörököltette számunkra komplex tudományos megközelítésmódját: egységes eszmerendszert, széles látókört, kritikai gondolkodást, holisztikus látásmódot, értékteremtést és más által alkotott értékek megbecsülését (Lányiné Engelmayer, 2020).

A mai gyógypedagógiai pszichológia alkalmazói a komplex szemléletű állapotmegismerést végző intézmények, a szakértői

21 http://nevelstudomany.elte.hu/downloads/2014/nevelstudomany_2014_3_33-52.pdf (2021.07.05.)

bizottságok. A nagy elődök által megalapozott szemléletmód holisztikus jellege, a ma is korszerű és egyre inkább megújuló, komplex állapotmegismerésre való törekvése nemcsak hazánkban, hanem a nemzetközi, sőt világszemléletben is igen erőteljes a diagnosztikában. Erre utal a modern emberkép és a fogyatékoság nemzetközi meghatározása, valamint a nemzetközi diagnosztikai kritériumokat meghatározó rendszerek szemlélete, azok egyre komplexebbé válása is. Az egy-egy diagnózist meghatározó kizáró és bennfoglaló kritériumok már nemcsak tüneti képet vagy orvosi szempontokat jelentenek, hanem számos befolyásoló tényező vizsgálatát is előírják a diagnózis megállapításakor. Mind a kizáró, mind a bennfoglaló kritériumok egy rendszert alkotnak, azok szintézisében alapul a diagnózis, és nem egy-egy kiragadott szegmensén, kiemelve, hogy a kritériumok együttes megvalósulása szükséges. Ily módon egy szakmailag, diagnosztikailag is tisztább, objektív helyzetet lehet teremteni, és a tüneti kép hasonlóságai alapján felmerülő diagnosztikai bizonytalanságok elkerülhetőek.

Főbb definíciók

A hallási fogyatékoság kérdése nem annyira az orvosi diagnosztikai kritériumok (BNO-10), sokkal inkább a hallássérüléssel összefüggésben tapasztalható funkcionális állapotjelzők (FNO) mentén hangsúlyozódik.

A hallássérülés, hallási fogyatékoság fogalmainak definiálása is alakult, melyekből két meghatározó definiálást emelek ki. „A hallássérülés gyógypedagógiai fogalma (hallási fogyatékoság) elsősorban a beszédértéshez szükséges hallásterületen közepes vagy annál súlyosabb fokú nagyothallást, siketséggel határos vagy siketségnél diagnosztizált hallásvesztéssel jelent. Más megközelítésben a hallássérültek pedagógiája a hallássérült kifejezést olyan halláscsökkenésre alkalmazza, amelynek következményeként a beszédfejlődés nem indul meg, vagy a beszéd oly mértékben sérült, hogy a beszéd megindításához, korrekciójához speciális beszédfejlesztő módszerek alkalmazására van szükség” (Farkas – Perlusz, 2000).

„A hallássérült tanulónál – a hallás hiánya vagy csökkenése miatt – a szokásostól eltér a nyelvi kommunikáció fejlettsége (szövegértés, szókinccs, nyelvi szerkezetek értése és használata, hangzó beszéd stb.), és ennek következtében a megismerő tevékenység és egyes személyiségjegyek fejlődése. A tanuló nyelvi kommunikációs szintje az esetek jelentős részében nem korrelál életkorával, hallásállapotával – attól pozitív és negatív irányban is eltérhet”²²

A hallássérülés esetén sajátos a diagnosztikus út. Klaszikusan az orvosi diagnózis állapítja meg a hallássérülést, a hallásvesztés mértékét. Ehhez jelenleg a BNO-10 használata történik. Ugyanakkor a fogyatékoság megállapítása, vagy az érzékszervi (hallási) fogyatékoság, mint a köznevelésben alkalmazott, sajátos nevelési igény ellátási kategória típusa, már

sokkal összetettebb szempontrendszert kíván. Ekkor az ellátási szükségletek megállapítása érdekében, a pusztán orvosi/egészségügyi megállapításon túlmutat a funkcionalitás kérdése. Ez annál is inkább szükséges, mivel az orvosi diagnózist konzervatív, sebészi vagy hallókészülékes ellátás is követi. Erre vonatkozóan a fül-orr-gégészet, audiológia is megfogalmaz irányelveket²³, így a 2015-ös irányelv²⁴ és a 2006-os irányelv²⁵.

Az egészségügyi, audiológiai korrekció gyakran a betegség, illetve valamely biológiai állapot rendezése is egyben, hiszen nem minden esetben kíván egyéb, például gyógypedagógiai intervenció, rehabilitációs megoldásokat a személy korrigált állapota. Az egészségügyi korrekció eredménye, megfelelősége, valamint a korrekciót követő szükségletek biztosítása alapján határozható meg, hogy a személy aktuális állapota mennyire súlyos, hogyan befolyásolja társadalmi részvételét, az állapot fogyatékoság vagy sem, milyen mértékű támogatási szükséglete határozható meg. Az állapotra vonatkozó fontos kérdés az is, hogy a hallássérült személy definiálja-e önmagát fogyatékos személyként, illetve milyen támogatási szükségletet fogalmaz meg. Bármely nagykorú személy dönthet a korrekció vagy segédeszközhasználat mellőzése mellett, azonban ez nem jelenti automatikusan a fogyatékoság megállapíthatóságát. A hallássérült gyermek érdekét azonban az szolgálja, ha a szülő nem mond le a hallássérült gyermeke számára – ebben a hallás és beszéd szempontjából is szenzitív időszakban – elérhető egészségügyi korrekcióról, vagy a köznevelésben a sajátos nevelési igénnyel kapcsolatban a szolgáltatásokról.

A másik mérőföldkő a hallókészülékes ellátás megfelelősége, a hallókészülék karbantartása, használata és beállítása. Ez alapozza meg (befolyásolja, meghatározza) az intervenciót illetve rehabilitációs szükségletet. Gyakori alapvetés, hogy ez a lépés, ez az eszközös ellátás megfelelő, holott sajnos éppen ennek „finomhangolása” kap kevés hangsúlyt az ellátás során.

Az ELTE BGGYK is felismerte, hogy a készülékes ellátás és annak minősége meghatározó, így évtizedek alatt felépített egy korszerű módszertanú audiológiai szolgáltatást.

Gyakran tapasztalom, nemcsak a gyermekek, tanulók vizsgálata esetén, de az ELTE GYOPSZ felnőtt klienskörét tekintve is, hogy éppen a fel nem ismert, vagy korrigálatlan hallássérüléssel, illetve a korrekcióként alkalmazott hallókészülékkel kapcsolatban, illetve a készülék beállításával összefüggésben alakulnak ki a tapasztalt tanulást, kommunikációt, beszéd és nyelvi készségeket érintő tünetek. Az esetkezelések során a kérdéses érzékszervi állapot tisztázása érdekében az ELTE BGGYK audiológiával teammunkában dolgozik az ELTE GYOPSZ.

A WHO is ösztönzi az országokat a megfelelő hallókészülékes ellátásra, a hallásgondozásra éppúgy, mint a megelőzésre, illetve fontosnak tartja a stratégiakészítést, a szolgáltatás elérésének biztosítását. Ezt segíti több témakört érintően szakmai anyagok, ajánlások közzétételével is.²⁶

22 https://fszk.hu/wp-content/uploads/2018/09/029_2-10_Ismeretek-a-fogyatekos-akadalyozott-szemelyek-NYOMDAI.pdf

23 kollegium.gyemszi.hu (aek.hu)

24 Emberi Erőforrások Minisztériuma – Egészségügyért Felelős Államtitkárság (aek.hu)

25 AZ IDEGI EREDETŰ NAGYOTHALLÁS KIVIZSGÁLÁSA ÉS HALLÓKÉSZÜLÉKES REHABILITÁCIÓJA, A HALLÓKÉSZÜLÉK RENDELÉS, ILLESZTÉS BIZONYÍTÉKOKON ALAPULÓ PROTOKOLLJA (aek.hu)

26 <https://www.who.int/activities/integrating-ear-and-hearing-care-into-health-systems>

Ehhez is csatlakozva a témában érintettek civil érdekvédelmi szervezetei is, mint például a Siketek és Nagyothalálók Érdekvédelmi Szervezete, ajánlást fogalmaztak meg a hallássérült személyek egészségügyi ellátásáról a szükséges változtatásokra vonatkozóan.²⁷

A hallássérült személyek állapotmegismerésének jellegzetessége tehát, hogy először egészségügyi diagnózis születik, majd erre épülő egészségügyi, audiológiai ellátás. Amennyiben a korrigált egészségügyi állapot indokolja, a köznevelés, később felsőoktatás rendszerében gyógypedagógiai támogatások igénybevételére is van lehetőség. Ezek egy része a köznevelési tanulmányok során alapellátásban a pedagógiai szakszolgálat szolgáltatásai keretében valósul meg, más részük szakértői véleményben dokumentált sajátos nevelési igény, érzékszervi (hallás) fogyatékoság alapján jár a gyermeknek, tanulóknak, képzésben részt vevő személyeknek. Illetve a köznevelési jogviszonyt követően, később keletkezett állapot esetén pl. a felsőoktatásban a fogyatékos hallgató számára elérhető.

A sajátos nevelési igény, érzékszervi (hallási) fogyatékos megállapítása az oktatással összefüggésben jelenleg – az alább ismertetett – két szakértői bizottságnál történik. A szakértői bizottsági tevékenység során a nemzetközi diagnosztikai kritériumok (BNO, DSM, FNO) alapján kizáró és bennfoglaló kritériumok mentén történik az állapotmegismerés és a diagnózis kialakítása, valamint az ellátási szükséglet biztosítása érdekében a súlyosság meghatározása.

A hallássérült személyek állapotmegismerése során is számos tevékenység, módszer használatos a szakterületen. Ilyen a dokumentumelemzés, kikérdezés, megfigyelés és a gyógypedagógiai, pszichológiai eljárások, klinikai tesztek. Mindezek szintézist alkotnak, elemzést igényelnek ahhoz, hogy az egyén állapota meghatározható legyen. „A klinikai módszer tartalma a hosszú idejű és részletes megfigyelés, a probléma feltárása és az életkörülmények dinamikus egysége, módszertanilag esettanulmány teljes körű állapotfeltárással, az egyén és környezet viszonyrendszerében, tesztek alkalmazása pszichometriai eljárások bevonásával” (Gereben, 2020, 168).

Állapotmegismeréshez kapcsolódó kliensutak és köznevelést érintő változások, aktualitások hazánkban

A köznevelés kifejezésről általában az óvodai nevelés, általános és középfokú oktatás jut a legtöbb ember eszébe, így kb. 3 éves kortól 18 éves korig gondolkodnak erről. Azonban a köznevelés rendszere sokkal tágabb, hiszen életkortól függetlenül nyújt szolgáltatásokat a korai életkorban és a felnőttoktatás, felnőttképzés keretében is. Ha nem tágan szemléljük a rendszer adta lehetőségeket, könnyen azt gondoljuk, hogy nincs lehetőség szolgáltatás igénybevételére, holott lehet, hogy egyszerűen nem pontosak az információink annak elérhetőségéről. Az sajnos más kérdés, hogy a jogszabályban biztosított szolgáltatási lehetőség az adott térségben megszervezett-e.

A köznevelés ellátásorientált. A kapcsolódó jogszabályok is ezért alkalmaznak ellátási kategóriákat. Szempontunkból releváns ellátási kategória a *sajátos nevelési igény, melyen belül*

ellátási típus az érzékszervi (hallás-) fogyatékoság. Az Nkt. 4.§ 13. pontja határozza meg a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók körét, hogy mely csoportba sorolhatóak: *a)* különleges bánásmódot igénylő gyermekek, tanulók, akik három további ellátási kategóriába rendezhetők: *aa)* sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló, *ab)* beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló, *ac)* kiemelten tehetséges gyermek, tanuló. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók körébe továbbá besorolhatóak a jogszabály *b)* pontja alapján a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók is.

Ahogy a sajátos nevelési igény elnevezés is mutatja *az ellátási kategóriába sorolás nem egy diagnózis, hanem egy sajátos ellátási, támogatási csomag igénybevételére jogosító elnevezés, besorolás.*

A diagnózist, mely alapján valaki sajátos nevelési igényű besorolást, illetve ellátást kap, a pedagógiai szakszolgálat szakértői bizottsági tevékenységet végző tagintézménye állapítja meg. A diagnózis kialakítása a nemzetközi diagnosztikai rendszerek használatával kell, hogy megvalósuljon. Hazánkban jellemzően a BNO-10 (ICD-10), a DSM-5 diagnosztikai kritériumait, esetenként az FNO (ICF) szempontjaival kiegészítve alkalmazzák a diagnosztikai tevékenységet végző intézmények.

Hazánkban a köznevelésben jogosultságokat biztosító sajátos nevelési igény ellátási kategória megállapítására a megyei szakértői bizottság „típusú” intézmény jogosult a 15/2013. (II.26.) EMMI rendeletben foglaltak szerint, ennek a tevékenységnek a keretében történik a diagnózis/diagnózisok meghatározása. Ebbe a megyei szakértői bizottsági intézménytípusba beletartozik megyei és országos ellátásban illetékes megyei szakértői bizottság is. Így az országos illetőségű speciálisan hallássérült személyek vizsgálatára kialakított FPSZ Hallásvizsgáló, Gyógypedagógiai Tanácsadó, Korai Fejlesztő, Oktató és Gondozó Tagintézménye (országos illetékes) is megyei szakértői bizottsági tevékenységet végző intézmény. A jogszabályok arra is adnak lehetőséget, hogy az érzékszervi, illetve a mozgás és beszéd vizsgálatára kialakított országos szakértői bizottságok egyedi tevékenységeit más megyei illetőségű szakértői bizottság egyedi engedéllyel végezze. (A cikk írásakor más intézmény nem ismert, amely bekapcsolódott volna a tevékenységbe.) Ezek mentén fogyatékoságtípusonként több intézmény összehangolt munkája szükséges ahhoz, hogy egységes szakmai szemléletben lehessen a komplex állapotmegismerés, diagnózisalkotás, fogyatékosághatározás, komorbiditás és a súlyosság kérdéseit értelmezni, valamint a szakértői véleményben foglalt megállapításokat és javaslatokat rögzíteni.

Az oktatási területhez, jellemzően a közneveléshez, felsőoktatáshoz kapcsolódóan a hallássérült személyek vonatkozásában jelenleg két szakértői bizottság tevékenysége köthető. Aktuálisan a változásokra helyezem a hangsúlyt és nem a teljes tevékenységi köröket mutatom be. További részletekről a jogszabályokban és az intézmények honlapjain lehet informálódni.

27 <https://sinosz.hu/wp/wp-content/uploads/2015/05/hallokeszulekek-policy-vegleges-jovahagyásra-ellenorzott.pdf>

**FPSZ Hallásvizsgáló, Gyógypedagógiai Tanácsadó,
Korai Fejlesztő, Oktató és Gondozó Tagintézménye
(országos illetékesség)**

0 éves kor – tanköteles kor vége: (korai fejlesztés, óvodai nevelés, általános iskolai és középfokú oktatás időszakában), valamint a felnőttoktatásban tanuló és a képzésben részt vevő személyeknél

Születéstől a tankötelezettség végéig, általában 16 éves korig az FPSZ Hallásvizsgáló Országos Szakértői Bizottság²⁸ jár el a sajátos nevelési igény megállapítása és a hivatalból történő felülvizsgálatok esetén.

Amennyiben a tanköteles koron túl keletkezik az állapot, és a személy *felnőttoktatásban* tanul, vagy felnőtt, cselekvőképes tanulót, *képzésben részt vevő személyt* érinti az állapotváltozás, mely sajátos nevelési igény megállapítását indokolja, abban az esetben is az FPSZ az illetékes.

Ez a szakértői bizottság, az FPSZ, tehát életkortól függetlenül ellátja a köznevelésben résztvevőket, illetve a tanulói jogviszonyban (Nkt. 50.§, 53.§) lévőket és a képzésben részt vevő személyeket. (kiemelten: 15/2013.EMMI rendelet, 12.§, 15.§ és 45/D.§, Nkt.46.§(3) alapján)

Egyéb információk: Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat Hallásvizsgáló, Gyógypedagógiai Tanácsadó, Korai Fejlesztő, Oktató és Gondozó Tagintézménye²⁹.

Az intézmény ellátási körének tekintetében tehát nem az életkor alapján történő nagykorúság fennállása, hanem a tanulói jogviszony, képzésben való részvétel játszik szerepet.

Amikor megszűnik a tanulói jogviszony, vagy nem képzésben részt vevő személy nyújt be kérelmet, az FPSZ már nem illetékes.

**ELTE Gyakorló Országos Pedagógiai Szakszolgálat
Tanulói jogviszony megszűnése után keletkezett állapot
esetén járhat el**

Amennyiben a *tanulói jogviszony megszűnését követően következik be* olyan állapot, mely fogyatékoság megállapítását indokolja az ELTE GYOPSZ jár el a fogyatékoság megállapítása vagy kizárása kérdésében, így hallási fogyatékoság megállapításának eseteiben is.

A 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről az ország összes pedagógiai szakszolgálatához képest, az ELTE Gyakorló Pedagógiai Szakszolgálatra vonatkozóan eltérő szabályokat ír le. A rendelet 39. § (1) A Gyakorló Szakszolgálat két tevékenységét írja le, ami alapján az intézmény szakértői bizottságként, egyéb, jogszabályban meghatározott esetekben szakértőként jár el.

Feladatellátásban jelentős lett a felnőtt személyek, különösen a felsőoktatásban részt vevő személyek köre.

Az ellátási profilról, a működést szabályozó jogszabályok-

ról, az állapotmegismerési folyamatokkal kapcsolatos jellegzetességekről az intézményi oldalon³⁰ lehet olvasni.

Mind a szakemberek, mind a kliensek szempontjából meghatározó, hogy közös nyelvet beszéljünk, kommunikáljunk, ismereteket adjunk át egymásnak.

Reméljük, az egységesülő ellátási rendszer, az összefogásra irányuló tevékenységek – amilyen szándéka szerint jelen írásom is – támogatják a szolgáltatásokhoz való hozzáférés hatékonyságát.

Felhasznált irodalom

- Benkő Zsolt – Keresztessy Éva – Németh Tünde – dr. Perlusz Andrea – Simonné Váradai Zsuzsanna (2007–2010): *Felnőttkorban hallássérültté vált személyek kommunikációjának segítése modul*. <http://moodle.fszk.hu/>
- Csányi Yvonne (szerk.) (1990): *A beszéd-nyelvtanulási zavar tünetei és terápiája hallássérült gyermekeknél*. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
- Csányi Yvonne (1995) (szerk.): *Pedoaudiológia*. BGGYTF, Budapest.
- Csányi Yvonne (2001): *A hallássérült gyermekek integrált oktatása-nevelése (Útmutató szülőknek és szakértői bizottságoknak)*. ELTE BGGYTFK, Budapest.
- Csányi Yvonne – Zsoldos Márta (2010): Diszfáziás hallássérült tanulók (gyógy)pedagógiai tipológiája. *Gyógypedagógiai Szemle*, 2010. 1. sz. 1–13.
- Csányi Yvonne – Perlusz Andrea – Zsoldos Márta (2012): Hallássérült (hallásfogyatékos) gyermekek, tanulók komplex vizsgálatának diagnosztikus protokollja. In: Torda Ágnes (szerk.) *Diagnosztikai kézikönyv*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest, 41. http://www.educatio.hu/hirfolyam/tamop311_4piller (2021.07.05.)
- Farkas Miklós – Perlusz Andrea (2000): A hallássérült gyermekek óvodai és iskolai nevelése és oktatása. In: Illyés Sándor (szerk.) *Gyógypedagógiai alapismeretek*. ELTE BGGYTFK, Budapest, 505–535.
- Gereben Ferencné (2020): A Ranschburg-örökség szerepe a gyógypedagógia-tudomány és gyakorlat klinikai irányultságának értelmezésében. *Gyógypedagógiai Szemle*, 3–4. sz. 168.
- Kereki Judit (2010): A koragyermekkorai intervenció rendszerének anomáliái és jó gyakorlata. *Gyógypedagógiai Szemle*, 1. sz. 32–46.

28 a továbbiakban: FPSZ

29 <https://fpsz.hu/hallasvizsgalo-gyogypedagogiai-tanacsado-korai-fejleszto-oktato-es-gonduzo-tagintezmenye-orzasgos-illetekesség/>

30 <http://gyopsz.elte.hu>

- Kereki Judit (2015): A koragyermekkorai intervenció rendszere – utak és kapcsolódások. *Gyermeknevelés*, 3. évf. 2. sz. 55–76.
- Kereki Judit (2014) (szerk.): *Őrzők, egészségügyi alapellátók gyakorlatközpontú kézikönyve*, 1. rész Tanácsadás a gyermekek optimális *pszichomotoros fejlődésének támogatása érdekében*. Országos Tisztifőorvosi Hivatal, Budapest.
- Kereki Judit (2020): *A kora gyermekkorai intervenciók rendszer működése és fejlesztési lehetőségei az egységes ellátási útvonalon*. Doktori (PHD) disszertáció https://ppk.elte.hu/dstore/document/443/Kereki_Judit_disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf
- Keresztessy Éva (1994) (szerk.): *A neurogén tanulási zavar tünetei, diagnózisa és terápiája hallássérült gyermekeknél*. BGGYTF Szurdopedagógiai Tanszék, Budapest.
- Keresztessy Éva – Tallér József (2000): *Lullenstyd – Audiology*.
- Keresztessy Éva (2004): Technikai eszközök a hallássérültek fejlesztésében. In: *Gyógyító pedagógia – Nevelés és terápia*. szerk: Gordosné Szabó Anna, Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 189–198.
- Kontráné Hegybíró Edit – Csizér Kata – Piniel Katalin (szerk.) (2015): *Hallássérült fiatalok idegennyelv-tanulása Magyarországon. Zárótanulmányok és módszertan, óratervekkel*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Kontráné Hegybíró Edit – Csizér Kata (2019): *Felsőoktatásban tanuló siket és súlyos fokban nagyothalló hallgatók idegennyelv-tanulási motivációja: egy klaszterelemzésből levonható következtetések*. http://www.magyarpedagogia.hu/document/Kontrane_MPed20192.pdf (2021.07.05.)
- Lányiné Engelmayer Ágnes (2014): *Változásban a pszichológiai és gyógypedagógiai diagnosztika*. http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2014/nevelestudomany_2014_3_33-52.pdf (2021.07.05.)
- Lányiné Engelmayer Ágnes (2020): Hagyomány és megújulás a gyógypedagógiai pszichológiában. *A Ranschburg év élé. Gyógypedagógiai Szemle*, 2020. 3–4. sz. 157–164.
- Loványi Eszter: A kései CI hatékonyságát befolyásoló tényezők elemzése hallássérült személyeknél. Egy participációs kutatás tapasztalatai. *Fogyatékos és Társadalom*, 2009. 2. sz.
- Marosiné Pásztor Éva (2015): *Komplex gyógypedagógiai, pszichodiagnosztikai vizsgálatok a másodfokú szakértői folyamatban*. Szakdolgozat, ELTE BGGYK, Budapest.
- Marosiné Pásztor Éva (2018): *A mediáció és a másodfokú szakértői tevékenység jogszabályi keretei és alkalmazhatósága*. Szakdolgozat, ELTE PPK, Budapest.
- Mészáros Judit (2020): Hallássérült gyermekek intelligenciavizsgálata a kezdetektől napjainkig. Törekvések, módszerek, dilemmák, új utak. *Gyógypedagógiai Szemle*, 2020. 3–4. sz., 243–253.
- Mlinkó Renáta (2015): *A tanácsadás szerepe a gyógypedagógiai pszichológiában – esettanulmányok*. Tanácsadó Szakpszichológus Szakirányú Továbbképzés szakdolgozat. ELTE PPK Pszichológiai Intézet, Budapest.
- Orbán Anikó (2008): *Elemzés és tanulmány a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány által támogatott szülősegítő szolgáltatásokról*. FSZK, Budapest <http://www.fszk.hu/opi/szolgaltatas/szulo.htm> (utolsó hozzáférés: 2010.01.05)
- Pásztor Éva (2003): *Felnőtt hallássérültek integrációja Nógrád megyében. Modellkísérlet bemutatása*. Szakdolgozat. ELTE BGGYFK, Budapest.
- Pásztor Éva – Perlusz Andrea (2006): Egy Phare program tapasztalatai a felnőtt hallássérült személyek képzésében. *Gyógypedagógiai Szemle*, 2006. 1. sz. 59–66.
- Pásztor Éva (2007a): Egy Phare program tapasztalatai a felnőtt hallássérült személyek képzésében. *Gyógypedagógiai Szemle*, 2007. 1. sz.
- Pásztor Éva (2007b): *„Szülősegítő szolgáltatások támogatása” pályázatok tapasztalatai: 2001–2006*. Szakdolgozat. ELTE BGGYTF, Budapest.
- Pásztor Éva (2009a): A Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány törekvései a szülősegítés és a korai intervenció témájában. *Fogyatékos és Társadalom*, 2009. I. évf. 2. sz. 229–231.
- Pásztor Éva (2009b): A koragyermekkorai intervenció intézményrendszerének hazai működése című zárójelentés alapján felvetett gondolatok. *Gyógypedagógiai Szemle*, 2009. 2–3. sz. 141–152.
- Pásztor Éva (2009c): Az FSZK szülősegítő szolgáltatások támogatása érdekében tett eddigi szakmai szolgáltatás fejlesztései. *Fejlesztő Pedagógia*, 2009. 4. sz. 33–37.
- Perlusz Andrea (2018): Életpálya tervezés és készségei. In: Csákvári, Judit – Cs. Ferenczi Szilvia (szerk.) *A fiatalok lehetőségeinek kibontakoztatása*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest, 55–64.
- Varga Vera – Perlusz Andrea – Csépe Valéria (2017): A hangzó nyelv és a jelnyelv univerzális és specifikus jegyeinek empirikus feltárása a hazai és nemzetközi kutatások tükrében. In: Kenesei István – Bánréti Zoltán (szerk.): *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXIX. Kísérletes nyelvészet*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 183–215.
- Zsoldos Márta – Kiss Ágnes (2004): A képességrendszer változásai fejlesztésben részesülő 5–7 éves gyermekeknél.

- In: Lányiné Engelmayer Ágnes (szerk.) *Képességzavarok diagnosztikája és terápiája a gyógypedagógiai pszichológiában*. Pszichológia Szemle Könyvtár 7. Akadémiai Kiadó, Budapest, 77–95.
- Zsoldos Márta (szerk.) (2005): *Pszichológia és hallássérülés I*. Fogyatékosok Esélye Közalapítvány, Budapest.
  - Zsoldos Márta (2009): A kognitív képességfejlesztés korspecifikus sajátosságai a neurogén tanulási zavar terápiájában. In: Marton Klára (szerk.) *Neurokognitív fejlődési zavarok vizsgálata és terápiája: példák a bizonyítékon alapuló gyakorlatra*. ELTE Eötvös Kiadó, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest, 123–150. (Az ELTE BGGYFK és az ELTE Eötvös Kiadó közös tankönyvsorozata; 2.).
  - Zsoldos Márta (2012a): A vizuális diszkriminációs dominancia alakulásának újabb szempontú vizsgálata hallássérült gyermekeknél a társuló tanulási zavar/diszfázia tükrében. In: Radványi Katalin (szerk.) *A diagnosztika aktuális kérdései*. Magyar Pszichológiai Társaság, Budapest, 97–115.
  - Zsoldos Márta (2012b): Kognitív fejlesztő program a modern gyógyító pedagógiában. In: Gordosné dr. Szabó Anna (szerk.) *Gyógyító pedagógia. Nevelés és terápia*. 2. kiadás. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 461–475.
  - Zsoldos Márta – Tóth Ágnes (2012): Hallássérült (többségében nagyothalló) tanulók szóemlékezetének elemzése. In: Perlusz Andrea (szerk.) „... aki olvassa, értse meg...”: Csányi Yvonne köszöntése. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest, 91–105.
  - Zsoldos Márta – Mayer Mónika (2014). Nagyothalló tanulók nem verbális gondolkodásának vizsgálata a társuló neurogén tanulási zavar függvényében. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 69. évf. 1. sz. 27–44.
- .....

Kapcsolódó jogszabályok:

(A jogszabályok 2021. július 1-i időállapotát figyelembe véve.)

- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- 48/2012. (XII. 12.) EMMI rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokról, a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekről és a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokban való közreműködés feltételeiről
- 15/2013 (II.26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről
- 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról
- 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról
- 24/2005. (IV.21.) GKM rendelet a közúti járművezetők és a közúti közlekedési szakemberek képzésének és vizsgáztatásának részletes szabályairól
- 137/2008. (V. 16.) Korm. rendelet az idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsgáztatásról és a külföldön kiállított, idegennyelv-tudást igazoló nyelvvizsga-bizonyítványok Magyarországon történő honosításáról
- 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról
- 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról
- 2016. évi CL. törvény az általános közgazgatási rendtartásról
- 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
- 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- 2007. évi XCII. törvény a Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- 2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról